

IV¹.

1². PROSTHESEOS PARALAGE³ verðr þá er önnur *prepositio* stendr þar er önnur ætti viðræmiliga at vera, sem Þorleifr kvað⁴:

Höfðu vèr í þèr Hákon!
er at hjörþingi gengum
(þú rauðt Sköglar skýja
skóð) forostu góða.

Hèr er í sett úviðræmiliga⁵, svà sem þeir hefði í Hákonu forostu góða, þá sem þeir höfðu af honum; verðr ok þessi figúra hvervitna þar, sem um fyrirsetning er skipt.

2. LITOTES⁶ verðr á þrjár leiðir, stundum merkir hon framarr en skilning orðanna stendr til, sem Eiríkr viðsjá kvað⁷:

¹) Auctorem Tractatus quarti, qui figuris orationis nescio unde collectis Tractatum Olavi Albipoëtæ (quem bis nomine citat) supplevit et auxit, longo post tempore vixisse, multa sunt quæ credibile faciant: 1) strophæ (ed. Raskii p. 337, str. 2), quæ significat, templum aliquod principale, regnante Hakone, fulmine deflagrasse; quo haud dubie significatur incendium templi cathedralis Skalholtensis, anno 1309, regnante Hakone Magni filio, dicto Haleggo, de cælo tacti et flammis absumto (Vita episc. Arnii Thorlacidæ, p. 124: Hist. eccl. Isl. Tom. 2. p. 57). 2) strophæ (ed. Raskii p. 345, str. 3), qua quatuor Norvegiæ reges ordine recensentur, nempe: Hakon Senior (regn. 1217-1263), ejusdem filius Magnus, Legum emendator (1263-1280), hujusque duo filii, Eirikus Cleri-osor (R. N. 1280-1299) et frater in imperio successor (c: Hakon Haleggus, R. N. 1299-1319). 3) strophæ (ed. Raskii p. 338, str. 1), quæ graves continet querelas de perversitate morum et contumacia erga leges, quæ respicere videntur tempus imperii Magni Eiriki filii, dicti Smekk (1319-1365) circa medium seculi XIV. Præter hæc observare licet: a) Quum Olavus Albipoëta in 121 stropharum laciniis nonnisi 5 loca adduxerit

IV.

1. PROSTHESEOS PARALLAGE (προσθέσεως παραλλαγῆ) fit, quum alia præpositio ponitur, quo loco alia convenienter esse deberet, quemadmodum Thorleivus cecinit:

Habuimus in te, Hakon, quum
procedebamus in gladii conventum
(tu rubefecisti Skögulæ nubium
noxas), præsidium bonum.

Hic i inconvenienter positum est, ut si IN Hakone bonum præsidium habuissent, quod AB eo habuerunt. Quæ figura ubique fit, ubi præpositiones permutantur.

2. LITOTES tribus modis fit: interdum plus significat, quam intellectus verborum secum fert, quemadmodum Eirikus viðsjá (cautela, Cato) cecinit:

ex carminibus sacris petita: auctor tractatus quarti inter 62 stropharum fragmenta adducit duodeviginti ex carminibus sacris desumpta, præter tres versus memoriales argumenti orthographici; ex quibus haud pauca novum ac recentiore colorem produunt. b) his adde præcepta, RECENTIORIBUS poëtis data (ed. Raskii p. 344), quod commune habet cum auctore præfationis tractatuum Grammaticorum (ibid. p. 273-5); quare hos eundem auctorem esse puto (forte Bergum Sökkii filium, qui ob. 1350, sec. Arbækur Islands, auctore Espolino, I. 81.). — ²) in codice W inscriptioni et literæ initiali vacuus locus relictus est. — ³) sic dedimus; Protheseos paralage, W. — "προσθέσεων παραλλαγῆ est, cum alia quam quæ debet præpositio ponitur, ut: Cui tantum de te licuit? pro: in te". Diomedes "de Metaplasmo" in Libr. II., apud Putsch. col. 438. — Hanc figuram, nullo certo nomine insignitam, Olavus hvitaskáld supra tetigit, in Soloecismo, vide p. 114. — ⁴) vide supra p. 114. — ⁵) sic emend.; viðræmiliga, W. — ⁶) sic Raskius conjecit pro Liptota (W), qu. λεπτότης. — ⁷) cfr. Heiðarvíga saga, Ísland. sögur II. B. (1847) p. 390.

Styrr lét snart¹ ok Snorri
sverðþing háð² verða,
þá³ er geirnirðir⁴ gjörðu
Gíslungum⁵ lut þúngan;
enn [var eigi⁶ minna
ættskarð, þat er hjó Barði.

Ok skal svá skilja, at þat ættskarð, er Barði gerði,
var meira en hitt, er áðr er greint. Stundum er
Litotes⁷ útþanning orðanna, sú er allt merkir, þar
er sumt er talit, sem hér:

Sprúngu eigi öngar
út or bæjum sútir,
þvíat hyrr á havvi⁸
heitr gekk fira sveitum⁹.

Hér er sagt, at *eigi öngtr* menn rynni af bæjum þar
sem *alltr* runnu¹⁰. Sumstaðar merkir *eigi eingi*
nökkurn eða mikinn, sem hér:

Fíngvann eigi engan
eins með vatni hreinu
guðs á virðum víða
vinning at því siuni.

Hér er *eigi eingi* settr fyri nokkurum eða miklum
vinníngi. Stundum standa tvær neitingar fyri einni
játan, sem hér:

Ek veit at ní neitar
nytju logs, því er flytja,

¹) snarr, *Heiðarvíga saga l. c.* — ²) háit, *Heiðarv. s.* —
³) þar, *Heiðarv. s.* — ⁴) *sic emend.*; in *W* geirnirðir *scriptum*,
quod Raskius leviter mutavit in geirvirðir; gnyrverðir *et mox*

Acrem gladii conventum
egerunt Styr ac Snorrius,
quum hastarum gestores Gislungis
iniquas condiciones tulerunt.
Sed non minus erat illud familiæ
damnum, quod Bardius cædendo facessivit.

Quod sic intelligendum est, familiæ damnum, a Bardio
illatum, majus fuisse, quam quod antea significatum
erat. Interdum Litotes est extensio verborum, totum
significans, ubi pars recensita est, ut hoc loco:

Non exsiluere nullæ
e prædiis catervæ,
calidus enim ignis in capita
hominum multitudinis grassabatur.

Hoc loco dicuntur nulli homines non excurrisse e prædiis,
quum omnes currerent. Est ubi "NON NULLUS" significet
aliquantum aut magnum, ut hoc loco:

Digitus unius Dei
multis locis eo tempore
non nullam victoriam de
hominibus aquâ pura reportavit.

Hic NON NULLA victoria ponitur pro aliquanta vel magna.
Interdum duæ negationes pro una affirmatione ponuntur,
ut hic:

Scio, Bellonam luminis amnici
non negaturam Luco flammæ

gerðu, *Heiðarv. s.* — ⁵) Gíslunga, *Heiðarv. s.* — ⁶) a [varð
eigi en, *Heiðarv. s.* — ⁷) Liptota, *W.* — ⁸) *sic W.* — ⁹) *sic*
ex conjectura; sveiti, *W.* — ¹⁰) *ex emend.*; rynni, *W.*

meiðar geirþíngs glaðir¹
Gunnr sjarðloga runni.

Hér segir skáldit, at konan, sú er manni játaðist fyrir flutning förunauta sinna, neitaði ní.

3. **TOPOGRAPHIA**² er þat, ef skáldit segir frá stað þeim er tíðindin gerðust, þau er hann vill frá segja, sem hér³:

Fríð stóð í bygð breðri⁴
borg Patera⁵, sorgum⁶
mest áðr lýðr frá losta
lut gætr í bý fættist.

Hennar fóstystir er *Bethgraphia*, er frá húsi er sagt:

Leygs svelgr en etr eigi
júgtanni lið manna,

¹) a *Raskio jam ex conjectura additum; in W sine lacuna omissum.* — ²) *W scribit Tophographia.* — ³) *Hanc semistropham desumptam esse puto ex Encomio Sancti Nicolai antiquiore, ex quo infra in Ecbasi duæ semistrophæ adferuntur. Nam extat Encomium de S. Nicolao recentius, metro collato octosyllabo (hrynhenda) compositum, sub titulo: Nichulásdrápa Halls prests (forte Halli, abbatis monasterii Thveraensis, 1385-1393, Hist. eccl. Isl. 4, 46, vel etiam presbyteri Halli Ögmundi filii, qui carmina: Gimsteinn sive Krossdrápa, Náð, Michaelsfokkr, Mariuvisur et plura composuit, et testante Arna Magnæo post annum 1400 floruit). Ex quo Encomio recentiori adferam ea, quæ huic loco lucem adferre puto:*

Str. 7. Í Patera borg með stöðum ok strætum stóð þann tíð með blóma viðum erkistóll, sá um má yrkja, allvænn staðr, er Mirrea kallast. Liðdu nú, sem lögunum hæfði listug hjón, ok þágu af Kristi getnað þann, sem guð ber vitni, gúfugligan með lifi fúgru.

sinuum, quod hilares thalli
hastarum conventus proponunt.

Hoc loco ait poëta, feminam, quæ se viro intercedentibus comitibus despondebat, non negavisse (non dixisse non).

3. **TOPOGRAPHIA** (*τοπογραφία*) est, si poëta locum, ubi res ab eo exponendæ gestæ sunt, describit, ut hoc loco:

Pulchra stetit lato in territorio
urbs Patara, antequam numerus
incolarum, ab impura libidinis conditione
liberatorum, in oppido maxime minuebatur.

Hujus sodalis est *BETHGRAPHIA*^a, descriptio domus:

Ursus ignis (domestici) deglutit,
non comedit, hominum cœtum.

Str. 8. Sem kviðug var af kviknuðu jöði, kemr þat undr á nokkri stundu yfir staðinn ok fólk með stórligum vöða, stendr borgin döpur af sorgum. Inn í staðinn skjótt nam skriða skæðr höggormr með bölvæð æði, hugði sér at hafa þar bygðir er hæð var mest, svo líti hann flesta.

Str. 9. sequitur descriptio Basilisci.

Str. 10. Hver megi sjá, eða hver megi heyra, hve mörg hundruð deyja mundu manna, áðr en meistarinn svinni, mildr drottinn, lækna vildi, etc.

⁴) *sic W; i. e. breiðri.* — ⁵) *i. e. Patara, urbs Lyciæ.* — ⁶) *i. e. sorgum, saurgum.*

^a) *Vox couflata ex hebraica בית, domus, et græco γράφω, quam frustra quæsiui.*

gánga menn or munn
margreptum fletvargi.

Hér talar skáldit af smíð hússins.

COSMOGRAPHIA er þat, er skáldit segir frá heimsins skipan, skapan, stöðu eða hætti eða setningu, sem hér:

Allr lýtr heimr und¹ hylli
heilags friðar deilis.

CRONOGRAPHIA er þat, ef sagt er á hverjum tíma tíðindin gerðust, þau er hann vill frá segja, sem hér²:

Sjálfráði dó síðan
sólar fróns at nóni
sá er hëkk, en dag dökti,
döglíngr á járnögglum³.

Svá er ok hin sama lígúra, þó at skáldit segi hvat samtíða er eða hverir höfðingjar löndum stýra, sem hér⁴:

Hákon rëð fyrir hauðri
handsterkr, þar er guð merkti
refsipátt hinn rëlta
rángri þjóð at⁵ ángri:
laust með elding æstri
allvirkr höfukirkju
himnagarðs ok hjörðum⁶
hirðir glæpsku firðum.

¹) in *W* scriptum est vnd, qu. undir, quæ lectio metri causa sequior est. — ²) sic suppl., nam in *W* excidisse videtur. — ³) Hæc semistropa in ed. Raskiana in textum suscepta est supra in skáldskaparmál cap. 52 (ed. Rask. p. 169 str. 8) ex

Homines ex rostro lupi sedilium,
multis asseribus contignati, procedunt.

Hic poëta fabricam domus describit.

COSMOGRAPHIA (κοσμογραφία) est, quum poëta mundi ordinem, creationem, situm, rationem aut positionem describit, ut hoc loco:

Totus mundus se supplex submittit
gratiæ sancti pacis distributoris.

CHRONOGRAPHIA (χρονογραφία) est, quum tempus significatur, quo res a poëta exponendæ gestæ fuerint, ut hic:

Sua sponte mortuus est deinde
hora tertia pomeridiana rex
campi solaris, qui clavis ferreis
pendit, dies vero obscurata est.

Eadem figura est, quum poëta narrat, quæ res eodem tempore gestæ sin, aut qui principes terris imperent, ut hoc loco:

Manu fortis Hakon terræ
imperavit, quum Deus notavit
justam illam scuticam:
ad puniendam pravam gentem
et contumaciam sceleratorum hominum,
omnipotens custos cælestis
aulæ templum principale
concitato fulmine percussit.

codd. G. et St., cfr. Tom. I. p. 451 not. 22. — ⁴) de historia sequentis strophæ vide supra p. 190 not. 1. — ⁵) sic ex conjectura; af, *W*. — ⁶) matui hörðum, duris, pertinacibus.

4. YPALLAGE verðr þat, er sá er kallaðr þolandi, sem at réttu er gjörandi, eða sá gjörandi, sem at réttu er þolandi¹, sem hér²:

Framan unnu gram gunnar
gramnis³ seiðs framir⁴ meiðar;
biðu Jótar lið ljótan
laga gánga daga stránga⁵:
lofag sjaldan hóf haldit,
hatast dygð, hratast lygðir,
tregs halda vegs valdar
veginna arf meginjarfir.

Hér er arfrinn veginn kallaðr, sá er maðr var frá veginn, sá er með réttu hélt, er þeir tóku er hann drápu, ok í öðrum stað er sama figúra:

Mari sendu vers vinda
veitendr góins leita⁶.

Hér er sagt, at vindarnir væri sendir skipinu, þar sem at réttu var skipit sent vindunum, þat er at skilja út sett í þeirra vald eða stjórn, ok í öðrum stað segist svá:

Blès um hvápta hása
höfut skripamanns pípa.

Hér er pípan köllut blása, sú sem í var blásit, ok

¹) Hanc figuram adfert Isidorus, Orig. I. 35, in Schematibus: "HYPALLAGE est, quotiescunque per contrarium verba intelliguntur, ut: Dare classibus austros, cum ventis naves demus, non navibus ventos". — ²) vide J. Olav. Nordens gamle Digtek. p. 61, ubi Olavius hanc stropham transtulit et in glossario illustravit; magna cum verisimilitudine putavit hos versus respicere gravem illam annonæ difficultatem, quæ cædem Knuti sancti, anno 1086 patratam, sub Olavo Sveinís f., R.D., subsequuta sit (Fms. XI. 294). — ³) sic Olavius, ad metrum

4. HYPALLAGE (ύπαλλαγή) fit, quum is, qui re vera faciens est, patiens, et qui re vera patiens est, faciens appellatur, ut hic:

Pugnæ periti gestores ignis
scutarii devicerunt regem, in jure
exsequendo severum. Cimbri acerbam
temporum iniquitatem experti sunt.
Raro laudo modum servatum:
virtus odio habetur: mendacia deprehenduntur:
possessores parci honoris, valde audaces,
cæsam hæreditatem (vi) retinent.

Hic hæreditas cæsa dicitur, quæ interfecto legitimo possessore erepta et a percussoribus occupata fuit. Alio loco eadem figura est:

Præbitores collium serpentinorum
equo pelagi ventos miserunt.

Hoc loco dicuntur venti navigio esse missi, quum re vera navis esset ventis missa, i. e. horum arbitrio sive potestati exposita. Alioque loco sic est:

Per rauca capitis palata
flabat tibia histrionis.

Hic tibia, quæ inflata est, flare dicitur. Hæc figura

accommodatius, pro grafins sive potius grafnis (= gramnis), quod in W exstat. — ⁴) tamir, Olavius, quod et magis placet, propter framan, quod jam occurrit in primo versu. — ⁵) Olavius haud dubie secundum conjecturam legit: liðljóta stránga daga, parum proficua, calamitosa tempora, a liðljótr, tetri auxilií, parum proficuus. Secundum lectionem codicis W ljótr liðr, foedus nodus, h. l. metaphoricè sumitur de gravi difficultate. — ⁶) Hoc exemplum formatum esse videtur secundum illud Latinum: "Dare classibus austros", vide supra p. 198 not. 1.

þikkir hon jafnan ljót figúra, þó at hon finnist í skáldskap sett, fyrir sakir skruðs eða nauzynja.

5. PROSOPOPEIA¹ er ísetning nýrrar persónu, ok verðr á þrjár leiðir: Sú er hin fyrsta, ef skáldit segir at lífligr lutr tali til líflausst lutar, sem hér:

Grund taktu, bölví blandin,
bót fyrir glæpsku ljóta,
þér mun óhlýðni ærin,
Ísland! búa þíslir:
þú mátt úfrið óttast
óþýð²; nema vel hlýðit
fold þeim er sverðum sjaldan,
siðir breytist hér, neyta³.

Hér talar skáldit nefndri figúru, eggjandi undirmenn at hlýða vel forstjórum sínum, ok nefnir landit í stað þeirra er þat byggja. Frá líflausum til lífligs lutar, sem hér:

Vatn kalla mik,
vil ek eða þik
hoddveitir, frams
hauðrfjörnis grams:
ek hreinsa allt,
ek vermi kalt,
ek birti sjón,
ek bæti tjón.

Hér er sagt, at ölmusugjöfin kalli sik vatn Krists, ok telr upp dygðir sínar, eggjandi manninn til mildinnar;

¹) *Prosopopha, perperam, W omnibus locis.* — ²) *sic ex conjectura; óþýðr, W.* — ³) *de historia hujus strophæ vide supra p. 190 not. 1.*

semper deformis habetur, etsi in poësi ornatus aut necessitatis causa usurpetur.

5. PROSOPOPEIA (*προσωποποιία*) est interpositio novæ personæ, tribusque modis fit: primo, quum poëta dicit (facit) rem animatam alloqui rem inanimatam, ut hoc loco:

Terra, malis imbuta, lue
pœnas turpium scelerum!
Tibi nimia contumacia
calamitates, Islandia, adferet.
Terra pervicax, timendum tibi est
bellum, nisi probe morem geras eis,
gladiis qui raro utuntur.
Hic mores mutandi sunt.

Hic poëta, figuram memoratam adhibens, subditos hortatur, ut præsidibus bene morem gerant, terram compellans loco terram incolentium. A re inanimata ad animatam, ut hoc loco:

Aquam me vocant
regis cœlestis.
Auri præbitor,
te confirmabo.
Ego omnia purgo,
ego frigida calfacio,
ego visum clarum reddo,
ego damnum reparo.

Hoc loco eleemosyna dicitur se appellare aquam Christi, virtutesque suas enumerat, hominem ad benignitatem hortans. Nam sicut aqua ignem corporeum exstinguit,

því at svá sem vatnit slökkvir líkamlegan eld, slíkt hið sama slökkvir ölmosan synda bruna ok þvær á þá leið sál, sem vatnit búkinn. Frá líflausum lut verðr prosopopeia¹ til líflauss lutar, sem segir í Barruk, at sjór ok skógr þjuggust í grend ok vildi hvárr annan upp taka, af því ljóp sandr í sjóinn, ok eyddi svá hans yfirgáang, en logi brendi upp allan skóginn; hér er svá um kveðit:

Grænn kvað viðr á víði,
varð skjúpr í því, djúpan,
út mân ek rýma reitu²
ríkis míns af þínu:
betr samir bolr með skrauti
blóms, en unnir tómar;
skóg man ek upp yfir ægi
ángrlestan rótfešta.

Vátr kvað marr á móti:
mân ek vald yfir þær halda,
skal hrís um lög ljósan,
lamit rót er þá, fljóta:
sandr luktaði sundum
sjór fèkk af stað ekki
en sterkr um böl bjarkar
bani hvers viðar gandi.

Skógr merkir Júða, en sjór Chaldeos; þjóðir þær, sem eyddu ríki Chaldeorum, merkja sand, en guðspjallig kenning³ eldinn, sú er í stað kom lögmáls Júða.

¹) sic emend; prosopoph'ia, W. — ²) ex conjectura, nam in W hæc vox nunc omnino est detrita; priores legerunt reyti. — ³) ex conjectura additum; guðspjallig tantum W.

eodem modo eleemosyna æstum peccatorum exstinguit lavatque animum, quemadmodum aqua corpus^a. Ab re inanimata fit Prosopopœia ad rem inanimatam, quemadmodum in Barucho (libro Baruchi) mare sylvaque in vicinia habitantes dicuntur alteri alteros occupare voluisse; unde factum est, ut arena in mare proruens æstum pelagi represserit, flamma vero totam sylvam combusserit. Qua de re hi versus compositi sunt:

Viridis sylva allocuta est mare
profundum, fragosa voce resonante:
fines imperii mei latius
proferam, parte tui adempta;
melius decet stirps arboris cum ornatu
floris, quam steriles undæ:
plantatam sylvam supra æquor
noxa adfectum elevabo.

Humidum mare contra dixit:
ego in te potestatem usurpabo;
frutices, elisis radicibus,
per lucidos latices natabunt.
Arena freta interclusit:
mare nihil loci nactum est:
robustus vero interfector cujusque ligui
circa truncum arboris grassabatur.

Sylva significat Judæos, mare Chaldæos, arena nationes, quæ regnum Chaldæorum deleverunt, ignis (doctrinam) evangelicam, quæ legi Judæorum succedebat.

^a) cfr. Jus eccl. Novum, cap. 13. de Eleemosynis.

6. APOSTROPHA er sú figúra, ef maðr talar til fráveranda manns, svá sem við hjáveranda mann, ok setr sitt nafn í fyrstu skilningu at réttu, en þess í annarri, er hann talar til; en þó finnst öðruvís gort, sem Snorri kvað:

Eyjólfi ber þú elfar
úlfseðjandi kveðju
heim, þá er honum sómi
heyra bezt með eyrum:
þvíat skilmildra skálda
skörúngmann lofag örfan;
hann lifi sælstr. und sólu
sannauðigra manna!

Þessi Eyólfr var Brúnason, skáld einkar gott ok búþegn góðr, en eigi færikr. Sama figúra er ok, ef maðr talar til heilagra manna, sem Ólafr¹ kvað:

Þér fremist því með tíri,
þú ert næst guði hæstum.

Ok í öðrum stað²:

Teitr gefr Thómas ýtum
trúarbót fyrir sið ljótan.

Er þessi figúra jafnan sett í bréfum, er menn sendast í millum, eða þeim prologis bóka, er einhverjum eru ætlaðar til réttingar eðr framburðar.

¹) Hic Olavus, Leggi an Thordí filius fuerit, nescio. Videntur sequentes versus desumpti esse ex Encomio in S. Thomam (puto Cantuariensem, cfr. Vita Rafnis Sveinbjörnís filii, str. 2), hic autem decantari laudes St. Mariæ. — ²) vide notam præcedentem.

6. APOSTROPHE (ἀποστροφή) est figura, qua quis absentem, velut præsentem, adloquitur, suum nomen in prima persona, ubi oportet, illius, quem adloquitur, in secunda ponens. Quanquam aliter factum invenias, quemadmodum Snorrius cecinit:

Saturator lupi, Eyolvo Albensi
domum perfer salutem,
quam auribus audire
eum optime deceat.
Laudo enim hunc liberalem virum,
ingeniosorum poetarum principem;
vivat ille hominum vere divitum
sub sole fortunatissimus.

Hic Eyolvus fuit Brunii filius, poeta in primis eximius, vir liberalis, sed non dives pecuniæ. Eadem figura est, si quis sanctos homines adloquitur, ut Olavus cecinit:

Tibi ideo unacum gloria augeatur,
tu summo deo proxima es.

Et alio loco:

Hilaris Thomas hominibus dat
fidei incrementum pro turpi more.

Hæc figura sæpissime usurpatur in epistolis, quas homines inter se mittunt, aut in prologis librorum, qui aliis dedicantur, emendandi aut commendandi causa.

a) De hoc Eyolvo Brunii f. nihil mihi constat. Eodem Eyolvo auctore Edda Lüvasina unam semistropham adfert, quæ sic se habet verbo tenus, sec. Exscriptum, quod habeo: "Kallaðr er fútrinn sigla oc rá ok kennt fótur heiti, lær, kne, kálfa. Svo það Eyólfr Brúnason: Kaupir ár ne eyri | allrifum skal hlifa | orðrackr ylia sneckiur | austri rásir flaustra".

7. ENDIADIS er sú figúra, er tveir sundrlausir lutir eru merktir fyrir einn úskiptiligan lut, eðr einn úskiptiligr lutr er settir fyrir tveim skiptiligum lutum, ok er hon undir dregin samfesting laussa luta ok leysing fastra luta, sem hær:

Skálm¹ vann ok² hjalt hilmí
hoddbeiðundum reiðan.

Hær er úskiptiligr lutr, sverðit, merkt fyrir skálm ok hjalt, sundrlausa luti, ok enn segir svá³:

Þýddist karlinn klædda
kona mín, ok þörf sína;
ek sá karl ok klæði
koma inn í því sinni.

Hær er klæddr maðr settir fyrir sjálfum sèr ok þeim klæðum, er hann gaf konunni at fá sinn vilja, ok í annat sinn er sagt, at sèr hvárt kom inn, karl ok klæði, þar sem klæddr maðr kom inn, ok heitir sú Endiadis sundrlaus, er fastir lutir eru settir í stað laussa luta; en sú Endiadis heitir samföst, er lausir lutir eru settir í stað fastra luta, svá sem hær má skilja á þessum dæmum, er hær standa áðr ritin.

8. EKBASIS⁴ er afganga efnissins, þá er skáldit reikar afvegis, sem Bragi skáld gjörði, þá er hann setti í þá drápu, er hann orti um Ragnar konung, þær vísur, er segja um fall Sörla ok Handis, sona Jónakrs konungs ok Guðrúnar Gjukadóttur, er þeir

¹) sic dedimus; Skäm, W. — ²) ex conjectura; ef, W. —
³) sequentis strophæ historia ignoratur. — ⁴) sic Raskius emendavit; Ebasis, W.

7. ENDIADIS (ἔν διὰ δύοῖν) est figura, qua duæ res disjunctæ pro una indivisa significantur, aut una res indivisa pro duabus divisis; cui figuræ subjecta est compactio rerum solutarum et solutio rerum compactarum, ut hoc loco:

Lamina capulusque regem
auri petitoribus iratum reddidit.

Hoc loco res indivisa, GLADIUS, significatur per laminam et capulum, res divisas. Et adhuc sic:

Uxor mea animum adjecit
ad virum vestitum suamque cupiditatem.
Vidi virum et vestimenta
intro ingredi eo tempore.

Hic vir vestitus ponitur pro se ipso et vestibus, quas feminæ dedit, ut voto suo potiretur; iterumque dicuntur singulatim ingredi vir ac vestes, quum vir vestitus ingressus sit. Endiadis, qua res conjunctæ ponuntur loco disjunctarum, DISJUNCTA dicitur; qua vero res disjunctæ ponuntur loco conjunctarum, CONJUNCTA dicitur, ut ex exemplis supra scriptis intelligi potest.

8. ECBASIS (ἐκβασίς) est digressus a materia, quum poëta exspatiatur, quod fecit Bragius poëta^a, quum encomio intercalato, quod in regem Ragnarem scripsit, versus inseruit de cæde Sörlæ et Hamderis, regis Jonakeris et Gudrunæ Gjukiadis filiorum, qui a

^a) Hoc non fecisse poëtam, sed varias picturas in clypeo sibi a rege Ragnare dato representatas historice descripsisse, nostra ætate primus luculenter demonstravit Celeb. F. Magnusenius (vide Lex. Mythol. p. 885 not. *).

fëllu fyrir mönnum Erminreks konungs, ok er sjá visa ein af þeim¹:

Knátti² örr við illan
Erminrekr at vakna
með dreyrfár dróttir
draum í sverða flaumi;
rósta varð í ranni
Randves höfutniðja
þá er hrafnbláir³ hefndu
harma Erps of⁴ barmar⁵.

Stundum verður Ekbasis, þá er skáldit tekr stef af öðru efni en kveðit er, sem í Nikolásdrápu, er stefit er af guðligri þrenningu, sem hér⁶:

Öll þing boða engla
einíng í þrenningu
órofnuðu jafnan
alls grams lofi framda.

Stundum verður Ekbasis af því, at skáldit tekr dæmi þeim lutum, sem hann vill frægja eða úfrægja, af öðrum frásögnum. Svá er ok í sama kvæði Nicholao dæmi tekin af hinum sæla Jóhanne Baptista, at auka hans virðing, sem í þessi visu⁷:

Jón laut í höll hreinum
hjarta sals hins bjarta

¹) Vide Tom. I. p. 370-372. — ²) sic l. c. codd.; knátt, h. l. W. — ³) sic l. c. codd. msc.; hrafnblám, h. l. W. — ⁴) sic l. c. codd.; z (ok), h. l. W. — ⁵) sic l. c. codd.; barma, h. l. W. — ⁶) ex carmine antiquiore de sancto Nicolao, episcopo Mirrensi in Lycia, regnante imperatore Heraclio, vide

satellitibus regis Ermenreki oppugnati ceciderunt, quorum versuum hic unus est:

Alacer Ermenrekus una cum
aulicis sanguine perfusus
insomnio excitatus est
in tumultu gladiatorum.
Tumultus exstitit in domo
Randveris primarii parentis,
quum corvorum instar lividi fratres
Erpi injurias (illatas) ulciscebantur.

Interdum Ecbasis fit, quum poëta argumentum versuum intercalarium aliunde quam ab ipso encomio arcessit, ut in Encomio Nicolai, cujus versus intercalares a laudibus divinæ Trinitatis sumuntur, verbi causa:

Omnes Angelorum coetus
unitatem in trinitate
colendam declarant, inviolata
semper laude regis universi.

Interdum Ecbasis fit, quod poëta ex aliis narrationibus exempla sumit ad illustrandas res, quas laudare aut vituperare velit. Sic et in eodem carmine Nicolao laudando exemplum sumitur ex beato illo Johanne Baptista, ut honor ejus augeatur, ut in hac strophæ:
Johannes purum regum
principem supplex adoravit

supra p. 194-5 not. 3. — Legendæ de eo habetur in historia Lombardica fol. 5-6, impressa per mandata Antonii Koburger, Nurenbergæ anno salutis 1481 (palæotypa). — ⁷) ex encomio Sancti Nicolai antiquiore, ut semistrophæ proxime antecedens.

meyjar mannviz frægrar
mildingi bragnínga¹.

Ok leiðir skáldit þar lof Jóhannis svá til enda, at þaðan af aukist lof heilags Nicholai. Slíkt hit sama má ok þessi figúra vera í lastmælum, at illr maðr er kallaðr annarr Júdas, eða dæmi tekin til nokkurs ills manns at auka hans níð. Eru þessir lutir eða hættir *Ekbasis* — sá, er Bragi lofaði frændr Áslaugar í Ragnarsdrápu, at hans virðing sýndist meiri en áðr var hon, ok hinⁿ, at setja stef í jarteina-kvæði heilagra manna af sjálfum guði, til þess at sýna vinnara allra tákna ok samvinnara sinna vina, svá ok at birta annan helgan mann með annars dæmum, eða lasta annan illan mann með annars illri endrminning fyrir nauzun eða skynsemi skrauz eða lastmælis — vel leyfligir², en ónýtar³ efnis afgöngur eru með öllu flyjandi.

9. EMPHASIS setr undirstaðligan lut fyrir hræriligum lut, sem þá er vèr merkjum nokkut tilfelli mannsins fyrir sjálfum honum, sem at nefna glæpinn fyrir glæpamanninum, eða vizkuna fyrir vitringinum, ok gengr þessi figúra um alla þessa vísu:

¹) *Encomium recentius de Nicolao, auctore Hallo sacerdote, hunc locum respexisse videtur, sic habens:*

in str. 14: Sú fagnaðar grein mun firðum sýnazt
fyllazt enn um guðz vin þenna,
at burðartíð hafí allík orðit
einni list ok Jóns Baptista.

Item in str. 16: Sè nýan son Zacharie,
sè brennanda lampa þenna,
sè hèr frúinnar fríðan annan
frumgetinn son Elizabethar.

in aula lucidi cordis palatii
virginis, sapientia excellentis.

Ubi poëta laudem Johannis ita ad finem perducit, ut inde laus Sancti Nicolai augeatur. Eodem modo hæc figura adhiberi potest in carminibus probrosis, quum malus aliquis homo adpellatur alter Judas, aut mali cujusdam hominis exemplum adcommodatur ad infamiam ejus augendam. Hæc species sive modi *Ecbasios*, tam is, quo Bragius in encomio Ragnariano cognatos Aslögæ laudavit, ut honor ejus (Ragnaris) major quam antea existimaretur, quam ille, quo argumentum versuum intercalarium in carminibus de Sanctorum miraculis a laude ipsius Dei repetitur, ut effector omnium miraculorum et cooperatore amicorum suorum clarius representetur, item ille, quo alius vir Sanctus exemplo alius illustratur, aut alius vir malus mala alius commemoratione vituperatur, necessitatis aut ornandi aut vituperandi causa, admodum liciti sunt, sed inutiles ab argumento digressus omnino sunt fugiendi.

9. EMPHASIS (*ἐμφασις*) ponit rem substantialem pro re mobili, ut quum aliquid homini accidens pro ipso homine significamus, v. c. nominantes facinus pro facinoroso, sapientiam pro sapiente. Quæ figura totam sequentem stropham occupat:

Hinn fyrri var svo fylldr af æru,
fríði helgaðr í móður kvíði,
með fingri sín ok fróðri tungu,
fyrirrennari guðz nafn kennir.

²) *sic dedimus*; leyflig^u, W. — ³) onyt^u, W.

Pindr er stuldr þar er standa
 (stafnreiðar) himleiða
 víða Vinga meiðar
 (viðir!) hjá torgi miðju ;
 morð eru hjólum hörðum
 hegnd, þau er illa gegndu,
 þar er rétt vísar¹ ræsir
 rómsæll² skipun dóma.

Hér er stuldrinn kallaðr píndr, ok morðin hegnd, þar sem morðinginn er hegndr ok þjófrinn. Sumir menn kalla Emphasem þat, er vápn er kallað með því verki sem af því gjörist, sem Þorleifr kvað³:

Hefik⁴ í hendi
 til höfuðs gjörva
 beinbrot Búa,
 böl Sigvalda,
 vá víkinga,
 vörn Hákonar;
 sjá skal verða,
 ef vèr lifum,
 eikikylfan
 úþörf Dönnum.

Hér er kylfan kend eðr merkt með þeim tilfellum sem af henni máttu gjörast, ok hefir ýmsar líkingar í einni vísu, ok kallar Ólafr⁵ þat finngálknat, er líkum er skipt á einum lut í enni sömu vísu, ok berr bezt at hinn sami háttr sè haldinn um alla vísu, allra helzt einstaka vísum, en eigi hæfir sá háttr í stórkvæðum.

¹) rettvisar, *conjunctim*, W. — ²) *ex conjectura*; romsæl, W. — ³) *vide* Fornm. s. 11, 130; *Scr. hist. Island. Vol. xi, 111.* — ⁴) *sic* Fornm. s.; hefir, W. — ⁵) *vide supra pag. 62, not. 1.*

Rhedæ prorariæ thalli! castigatur
 furtum, ubi stant immotæ
 multis locis Vingii arbores
 juxta medium forum.
 Cædes furtivæ, quæ decent male,
 duris puniuntur rotis,
 ubi rex fama beatus recte,
 ostendit rationem judiciorum.

Hic furtum dicitur castigari et cædes furtivæ puniri, quum percussor et fur puniatur. Sunt qui Emphasin appellant, quando telum per opus ab eo effectum describitur, quemadmodum Thorleivus cecinit:

Manu teneo
 in necem paratam
 ossifragam Buii,
 cladem Sigvaldii,
 noxam piratarum,
 tutelam Hakonis.
 Hæc Danis erit,
 si vivemus,
 clava quernea
 exitiabilis.

Hic clava denominatur sive describitur per accidentia, quæ ab ea proficisci potuerant, variasque in una strophæ habet similitudines; id quod Olavus appellat SPHINGIS INSTAR VARIABLE (*finngálknat*), quando icones ejusdem rei in eadem strophæ variantur, quum optime conveniat, eandem rationem servari per totam stropham, præsertim in monostrophis; ea autem ratio in carminibus majoribus non convenit.

10. EPEXEGESIS¹ er skýring eða glöggvari greiníng fyrirfarandi luta, sem Eylífr kvað²:

Báru mæt ámóti
málmþings viðir pálna,
sveit hrauð, seggja bæti,
sorg, er hann kom til borgar;
svá laðar siklíngr skjýja
sín³ hjarta til hjartir
þá⁴ er fyrða gram færa
fögr verk með trú sterkri.

Er þessi figúra köllut af alþýðu *glósa*, ok er sú grein þar í millum, at þessi figúra Epexegesis⁵ glósar eða skýrir sanna frásögn, svá sem hinn ágæti Salomon merkir várn herra, en musterið heilaga kristni. En *Icona*⁶ setr framm tvá luti af líku efni; en *Parabola* setr framm úlíka luti, svá sem þat at kalla þenna heim *akr*, *þyrn* auðæfin, *fuglana* djöfla, með líking, en ei með sannleik. *Paradigma* dregr saman lík dæmi, ok skýrir hon sjálf þat er hon talar áðr með figúru ok eiginligri undirstöðu. Epexegesis⁷ hefir fleiri kynkvíslir í latínu; þvíat hon skýrir eigi at eins umliðna luti, heldr ok eptirkomandi luti, sem í bók *Bóetti*, en eigi finn ek þat í norrænu-skáldskap.

11. EUPHONIA er gagnstaðlig Cacemphaton, ok verðr hon á margar leiðir; þvíat hvervitna þar sem

¹) sic conjecit Rask.; exflexegesis, W. — ²) hanc stropham construxit, transtulit et illustravit S. Thordiacius in Antiqu. Bor. Observ. miscell. Spec. 7. p. 200-205. — ³) sic Thort.; síns, W. — ⁴) sic Thort.; þeir, W. — ⁵) exflexigesis, W. — ⁶) in W fere ut icoria scriptum. — ⁷) exflexigesis, W.

10. EPEXEGESIS (*ἐπεξήγησις*) est explanatio sive distinctior explicatio rerum antecedentium, quemadmodum Eylvivus cecinit:

Metallici conventus thalli ferebant
palmas obviam emendatori
hominum, ad urbem tendenti;
eximius cœtus dolorem abjecit.
Sic rex nubium eos ad se
invitat, qui candido corde
pulchra opera cum firma
fide principi hominum offerunt.

Hæc figura vulgo appellatur GLOSSA (interpretatio), sed id discriminis interest, quod hæc figura, EPEXEGESIS, veram narrationem interpretatur vel illustrat, ut excel-lens ille Salomon Dominum nostrum significat, templum vero sanctam ecclesiam; ICON duas res similis argumenti proponit; PARABOLA res dissimiles, ut quum hic mundus vocatur AGER, divitiæ SENTES, diaboli AVES, cum similitudine, non cum veritate; PARADIGMA similia exempla colligit, et quod antea figurate et proprio argumento proposuit, ipsa illustrat. Epexegesis apud Latinos plura sunt genera, non enim solum res præteritas, sed etiam futuras illustrat, ut in libro Boethii^a; sed hæc genera non invenio in carminibus poetarum septemtrionalium.

11. EUPHONIA (*εὐφωνία*) est contraria Cacemphato, multisque modis fit. Nam ubicunque Cacemphaton in-

^a) ANICIUS MANLIUS SEVERINUS BOETHIUS, Romanus, anno 524 a Theodorico Gothorum rege supremo supplicio affectus, libros quinque de Consolatione Philosophiæ in carcere conscripsit.

Cacemphaton er flýtt, fyrir skynsemi, at forðast ljótt atkvæði, þá gengr þar inn Euphonia, ok standa þær greinir [full ... frammi¹, þar sem fyrrnefnd figúra er frammsett. Ólafr² segir ok: Euphonia verðr þar sem³ ... límingarstafir eru skiptir í þá stafi, sem segra hljóða, sem í þessum nöfnum *lækr* ok *ægr*, þvíat *æ* þikkir hvarvitna lýta mál, nema þar sem skynsemi má fyrir gjalda, at þau orð, sem þat⁴ stendr í, dreifast af þeim orðum, sem *á* stendr í, sem hér segir:

Því veldr ár at ærir
 akr búmanna spakra;
 æra verðr með árum
 undan dólga fundi;
 ræða gengr af ráða
 runa systur⁵ ólystug;
 órar dregr at ærum⁶
 ýtum skemda flýtir.

Ok enn segir svá:

OElí⁷ telst þat, er ólu
 ósnotran mann gotnar;
 ælir vatn, þar⁸ er álar
 allstrángir fram hallast;
 heitir lær⁹ á læru¹⁰,
 læringar kenningar;

¹) spatium circiter quatuor litterarum detritum est in membrana W. — ²) vide supra p. 62 not. 1. — ³) hic spatium duarum litterarum in W detritum est. — ⁴) sic emend.; þar, W. — ⁵) sic W, = systir. — ⁶) i. e. ærum, ab órar; nam auctorem distinguere velle æ et æ aperte declarat scriptio

honestæ dictionis fugiendæ gratia vitatur, succedit Euphonia; quæ species supra satis expositæ sunt^a, ubi ante dicta figura proposita fuit. Dicit quoque Olavus, Euphoniæ fieri, sicubi vocales compositæ in eas literas mutantur, quæ pulchrius sonent, ut in his nominibus: *lækr* et *ægr*; *æ* enim ubique sermoni vitium adferre putatur, nisi ubi ratio reddi potest, voces, in quibus occurrat, derivari a vocabulis, quæ *á* habeant, ut sequentia docent:

Bonitas annonæ causa est, quod ager prudentium œconomorum fertilis est.

Remis est remigandum, ut congressus hostium vitetur.

Subans porci soror invita discedit a porco.

Contumeliam inferens deliris hominibus vesaniam adfert.

Atque adhuc sic:

Fatuus dicitur homo, qui insipiens a viris educatur.

Cum murmure defertur aqua, ubi rapidi gurgites proclinantur.

Dicuntur alaudæ in limosis, disciplinæ (vero) institutiones.

in stropha sequenti. — ⁷) i. e. auli; Øle, id., W. — ⁸) þat, ut videtur, W. — ⁹) accipio pro lær, pl. a ló. — ¹⁰) i. e. léru = leiru.

^a) Respici puto, quæ de Cacemphato supra proposita sunt, vide p. 120-122.

kallast mæ¹ á Mæri²,
mæring³ ef gjöf tærist.

Hætta verður á hættu,
hæting ef böl rætir⁴;
ást er nær at næra⁵;
nú er vær konan færi;
skeind⁶ tekr æðr en æðast⁷,
æði⁸ deyr þá er blæðir⁹.

12. LEPOS er þat, ef rík persóna er merkt með margfaldri tölu, ok er þat þá kurteisi, ef sá hefir ráðuneyti, er til er talat, sem Arnórr kvað¹⁰:

Yppa ráðum yðru kappi,
Jóta gramr, í kvæði fljótu.

Hèr er konúngsins persóna margföldut, en ekki heyrir þat at tala svá til úbreyttra manna, ok ef öðruviss er gjört, þá verður þat soloecismus, sem fyrr segir.

13. ANTIPTOSIS er umskipti talna eða falla ok tíma með settu endimarki um fallaskipti, sem hér:

Þá er ek leyfi mey mjófa,
mæ¹ er þín, fyrir vild sína,
Hörn mælti þat horna
hjörþings við bör krínginn.

Hèr er rægiligt fall sett fyrir nefniligu falli. Um talna-
skipti verður Antitosis, sem hér:

¹) mæ^r, scribit h. l. W. — ²) puto hic distingui æ et œ in mæ^r et Mæri (provincia Norv.). — ³) i. e. mæringr, abjecto r. — ⁴) hæc per æ scribenda: hæting ab hóta, rætir a rôt. — ⁵) possunt distingui h. l. nær, propius (ná-), et næra (Norv. nðre = næra, dan. nære). — ⁶) in W legi potest et skeina et skemd. — ⁷) i. e. æðast, (ab ððr, adj.). — ⁸) ex conjectura; æðr, W. — ⁹) ex

Appellatur virgo in Mæria,
vir munificus, si donum erogatur.

Periculum adeundum est,
si minæ calamitatem adferunt.
Magis convenit, amorem nutrire.
Nunc nimis paucæ sunt placidæ mulieres.
Vulnerata anas mollissima furere incipit,
sed furor, misso sanguine, defervescit.

12. LEPOS (λέπος) est, quum potentium virorum personæ numero plurali distinguuntur, quod urbanitatis gratia fit, si is, qui compellatur, consiliarios habet, quemadmodum Arnor cecinit:

Extollere adgredior vestram contentionem
Cimbrorum rex, in celeri carmine.

Hic persona regis multiplicatur; sed non convenit, viros privatæ conditionis ita adloqui. Si aliter fit, Solæcismus est, ut supra^a dictum est.

13. ANTIPTOSIS (ἀντίπτωσις) est permutatio numerorum aut casuum et temporum, certo constituto termino. Per enallagen casuum, ut hic:

Quum laudo teneram virginem
(virgo tua est) pro sua benevolentia.
Diva cornuum id locuta est ad
peritum Divum gladialis conventûs.

Hic casus accusativus^b ponitur pro casu nominativo. Per enallagen numerorum fit Antiptosis, ut hoc loco:

conjectura; br.... (cetera detrita), W; Rask. conjecit bræðaz, quod vix intelligi potest hoc contextu. — ¹⁰) cfr. supra p. 116.

^a) vide p. 111 sqq. — ^b) Puto, auctorem τὸ mæ^r accepisse pro acc. τοῦ mey; sed contra est.

